

400 miljarder i perspektiv

Dagens Industri den 23 augusti 2024

Svenska kraftnät påpekar återkommande att Sverige behöver mer planerbar el. Det handlar inte bara om att få mer el totalt, utan även att planerbar el är en förutsättning för ett stabilt elnät och väl fungerande överföring av el. Planerbar produktion innebär någon eller några av följande: fossil kraft (kol, gas, olja) vattenkraft, kärnkraft eller värmekraft med biobränslen. Fossil kraft är ute ur leken om målet är att minska klimatpåverkan.

Nästan alla tillgängliga resurser för vattenkraft är redan utbyggda i Sverige, och även om vi offrade de återstående nationalälvarna skulle det inte räcka; om de fyra återstående älvarna exploateras fullt ut ger det inte mer el än den nya reaktorn Olkiluoto 3 i Finland producerar. Bioeldad värmekraft kan bara ge begränsade bidrag, eftersom så gott som hela uttaget ur skogen används redan i dag. Om man vill ha mer planerbar el är kärnkraft det enda alternativet.

Innan en betydande del av den svenska kärnkraften lades ner var så gott som all svensk elproduktion planerbar. Dessa verk kunde alla ha fortsatt att producera i flera decennier. Nedläggningarna innebar att man kastade bort – räknat utifrån elpriset 2023 – minst 460 miljarder kronor i utebliven el.

Nedläggningen av kärnkraft och expansionen av vindkraft har lett till sämre stabilitet i elsystemet. Svenska kraftnäts kostnader för att stabilisera elnätet har ökat med runt sex miljarder kronor om året. Nybyggda kärnkraftverk håller minst 60 år, troligen 80 år eller kanske till och med 100 år. Med kärnkraft i stället för vindkraft slipper man dessa balanskostnader. Om de nya verken producerar i 80 år sparar man alltså in 480 miljarder kronor på minskad obalans i elsystemet. Detta är en kraftig underskattning eftersom balansering i region- och lokalnät inte finns med i kalkylen.

Även om 400 miljarder är en enorm summa är den kostnaden liten jämfört med den totala samhällskostnaden av utebliven planerbar el. En utredning år 2020 av kostnaden för uteblivna investeringar på grund av osäkerheten kring energiförsörjningen landade på 80 miljarder kronor per år, vilken förväntades stiga till det dubbla till 2030. I det fallet handlade det i första hand om uteblivna investeringar i industrin.

En annan utredning har studerat samhällskostnaderna i Stockholm orsakade av elbrist. Enbart uteblivna investeringar bedömdes ligga i intervallet 20–50 miljarder kronor per år. Detta handlade inte i första hand om elintensiv industri, som i studien ovan, utan om etablering av kontor och bostadsbygganden. Följdeffekter såsom svårigheter att bygga ut tunnelbanan och pendeltågstrafiken på grund av elbrist fanns inte med i den analysen.

Stockholm är inte ensamt om dessa problem, utan flera svenska städer har liknande problem. Ett exempel är Kristianstad där bygget av den nya högskolan är hotad på grund av elbrist. Om vi antar att alla övriga svenska städer tillsammans har lika stora samhällskostnader som Stockholm summerar detta till 40–100 miljarder kronor per år. Lägger vi till kostnaderna i industrin hamnar vi lågt räknat på 100 miljarder kronor per år i uteblivna investeringar till följd av bristen på planerbar el.

Den föreslagna investeringen om 400 miljarder kronor skulle i så fall redan efter några års drift ha genererat en lika stor investeringsvolym i resten av ekonomin. Att staten då går in och stöder de företag som löser rikets gemensamma problem är då inte helt ologiskt.

Siffran 400 miljarder har presenterats i media som en utgift för statskassan, vilket inte stämmer. En viktig del av utredningens förslag är att den som bygger kärnkraft ska kunna få låna pengar av staten till den låga ränta som staten själv erbjuder. Lånen ska successivt återbetalas. Staten skänker inte bort några pengar.

Utredningen beräknar att elkundernas kostnad för att finansiera prissäkringsavtalet väntas uppgå till knappt två öre per kWh. År 2023 var elpriset i snitt 60 öre i landet. Det är därmed en tämligen begränsad kostnad för stabilitet och långsiktighet i landets elförsörjning.

Man måste ha i åtanke att anledningen till att dessa stöd alls behövs är för att skapa de stabila långsiktiga spelregler som är nödvändiga om någon ska kunna göra en så stor investering med en 40–50-årig tidshorisont. Nästan alla kärnkraftsnedläggningar är resultatet av politiska beslut. Det kostar mycket att bygga kärnkraft, men anläggningarna är billiga att köra och håller unikt länge. Det som får investerare att tveka är risken att investera stora belopp och sedan tvingas lägga ned på grund av politiska beslut innan investeringen är avskriven och lånen återbetalda. Om det inte hade funnits en politisk hotbild hade kärnkraftsinvesteringarna kunnat göras utan stöd.

Det blir dyrt när politiker först skrotar fungerande elproduktion och sedan tvingas bygga ny. De nedlagda kärnkraftverken skulle fungerat 30–40 år till och producerat el till en kostnad av ca 20 öre/KWh. Mindre än fyra år efter att det sista av sex fungerande verk stängdes ska den kapacitet som skrotades återuppbyggas till en kostnad av 400 miljarder samtidigt som staten tvingas garantera ett tre gånger högre pris för den el de nya verken ska producera.

Jan Blomgren
Magnus Henrekson